

ВАСИЛЬ МИХАЙЛОВИЧ БІЛОЗЕРСЬКИЙ
(до 190-х роковин від дня народження)*

У статті розглядається біографія, навчання в університеті та діяльність у Кирило-Мефодіївському братстві Василя Білозерського. Повернувшись із заслання, разом з М. Костомаровим, П. Кулішем, Т. Шевченком та М. Гулаком, він організував часопис «Основа», навколо якого об'єдналися прихильники слов'янської федерації. Після закриття «Основи» працював у Польщі на різних чиновницьких посадах. Писав спогади про Тараса Шевченка. Останні роки проживав на х. Мотронівка на Чернігівщині, де й похований.

Ключові слова: університет, братство, програма, статут, слов'янська федерація, заслання, «Основа».

Визначний громадсько-політичний і культурний діяч Василь Михайлович Білозерський народився 1 січня 1826 року в багатодітній дворянській родині на хуторі Мотронівка на Чернігівщині. Батько Михайло Йосипович був борзнянським повітовим предводителем дворянства. Мати Мотрона Пилипівна походила зі старовинного козацько-старшинського роду і була жінкою освіченою і доброю. На її честь батько назвав хутір Мотронівка, яким володів. Цей хутір, що недалеко від м. Борзни, пізніше називався Ганниною пустинню, Кулішівкою і знову Мотронівкою. Сім'я користувалася великою пошаною у місцевого населення. У ній виростало восьмеро дітей. Сестра Василя, Олександра (дружина П. Куліша), стала письменницею, гарну освіту і виховання здобули й інші діти. Два старших брати пов'язали свою долю з Герценом і справою «Земля і воля», молодші теж захопилися громадсько-політичною і культурною діяльністю (1, с. 10).

Василь Білозерський у 1843 році вступив до Київського університету Св. Володимира на історико-філологічний факультет. З перших днів навчання він захопився громадянсько-політичною діяльністю, вступив до молодіжного гуртка, який згодом став студентською основою Кирило-Мефодіївського братства. На квартирі Василя Білозерського студенти на своїх зібраннях обговорювали становище селян, говорили про літературу, філософію, релігію та мріяли про об'єднання слов'янських народів, про розвиток української мови і літератури, про те, що український народ має зайняти місце серед найосвіченіших народів світу (2, с. 53). На таких вечорах Василь Білозерський познайомився з Пантелеймоном Кулішем і навіть запросив його на різдвяні свята до себе на хутір, де Куліш зустрівся з великою родиною Білозерських і вперше побачив Олександрю – свою майбутню дружину.

В університеті доля звела Василя Білозерського з Миколою Костомаровим і визначила його подальший шлях. У кінці 1845 р. М. Костомаров намагається влаштуватися викладачем Київського університету Св. Володимира і згодом рішенням вченої ради університету був обраний ад'юнкт-професором кафедри російської історії. Лекції молодого викладача набувають широкої популярності серед студентів. Він активно знайомиться зі студентськими науковими товариствами, бере участь у роботі студентських гуртків, закликає зосереджуватися на дослідженні суспільно-політичних проблем, становищі слов'янських народів, зокрема українського. На одній із таких

---

* Дати подаються за новим стилем.

© Половець Володимир Михайлович – доктор історичних наук, професор, зав. кафедри українознавства, політології і соціології ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка.

зустрічей відбулося знайомство М. Костомарова з В. Білозерським. Микола Іванович звернув увагу на активного студента і вирішив залучити його до задуманої справи.

Захопившись історичним минулим, культурою та літературою України і бажаючи її національного відродження та соціального процвітання, він з допомогою М. Гулака, губернського чиновника, вирішив створити таємне товариство, яке мало називатися Кирило-Мефодіївським братством. Своїм задумом вони поділилися з П. Кулішем, О. Навроцьким та іншими прихильниками небезпечної і захоплюючої ідеї. На пропозицію приєднатися студент В. Білозерський відгукнувся згодою (З, с. 191). Кирило-Мефодіївське братство було утворене наприкінці 1845 – на початку 1846 р. в Києві. Ініціаторами його створення були М. Костомаров, М. Гулак, П. Куліш та О. Маркович, до яких приєдналися В. Білозерський, Г. Андрузький, Д. Пильчиков, І. Посада, М. Савич, О. Тулуб і Т. Шевченко. Восени 1846 р. загальна кількість членів братства становила 12 осіб. Організація була названа іменами відомих слов'янських просвітителів Кирила і Мефодія. Знаком братства став перстень з написом «Св. Кирило і Мефодій, січень 1846» (4, с. 68).

Програмні положення братства були викладені у «Книгах буття українського народу» і «Статуті Слов'янського братства Св. Кирила і Мефодія», основним автором яких був М. Костомаров, та у «Записці», написаній Василем Білозерським. В основу документів лягли ідеї українського національного відродження, романтика загальнослов'янської єдності, автономізму та народовладдя. «Книги буття...» називали «Законом Божим», який мав проповідувати український месіонізм і виконати волю Богу – врятувати слов'янство від занепаду. Обґрунтовуючи цю ідею, М. Костомаров робить короткий екскурс в історію, розглядаючи проблему крізь призму історичного минулого слов'янських народів. У поглядах на слов'янську державу (федерацію слов'янських народів з центром у Києві) він виходив з того, що всяка влада від Бога і не може бути абсолютною, самодержавною. Засуджуючи самодержавство, М. Костомаров водночас бачив і недоліки республіканського устрою, який не давав гарантій захисту від сваволі чиновників та «багатих царів».

Як член таємної, антиурядової організації Василь Білозерський поділяв думку про те, що найдоцільнішою формою державного устрою є федерація у поєднанні з республіканською формою правління. Очолювати кожна слов'янську республіку та їхній союз мали виборні особи. Усі суб'єкти федерації повинні мати однакові основні закони, систему мір, єдину грошову одиницю, свободу торгівлі та ліквідацію внутрішніх митниць, єдину центральну владу, якій належить управління збройними силами та зовнішніми зносинами – про що йшлося в «Записці» В. Білозерського (5, с. 43).

Щодо ідейних поглядів кирило-мефодіївців на суспільно-політичні події в Російській імперії, то вони наступні. Т. Шевченко, О. Навроцький, М. Гулак, І. Посада та М. Савич були прихильниками революційного напрямку боротьби і не мали сумніву в тому, що скасувати кріпацтво, повалити самодержавство зможе тільки народне повстання. Інших поглядів дотримувалися М. Костомаров, В. Білозерський, П. Куліш, О. Маркович та О. Тулуб. Вони вважали, що тривала просвітницька діяльність і реформи забезпечать успіх політичних і соціальних перетворень (5, с. 240).

Привертає увагу розроблений студентами Г. Андрузьким і В. Білозерським документ товариства «Начерки Конституції Республіки» – модель Федеративної слов'янської республіки, яка мала поєднати в собі досвід Північноамериканських штатів і традицій Російської імперії. Вона передбачала створення автономних штатів, включаючи Україну з Галичиною, Кримом і Чорномор'ям, Сербію, Болгарію, Бессарабію і Польщу. Пізніше, перебуваючи на засланні, автори Конституції дійшли висновку – «щоб створити Україну, необхідно зруйнувати Росію, а вона зміцнювалася роками» (6, с. 239).

Члени братства, погоджуючись засадничо, розходилися в питаннях пріоритетного вирішення завдань. У той час, як М. Костомаров і В. Білозерський зосереджувалися навколо проблем федералізації, слов'янської єдності і братерства, Т. Шевченко у своїх віршах закликав до боротьби за соціальне і національне визволення україн-

ського народу, а П. Куліш та О. Маркевич наголошували на важливості розвитку української культури.

Діяльність членів товариства зводилася до зустрічей на квартирах М. Костомарова, В. Білозерського, М. Гулака, де велися наукові дискусії, обговорювалися програмні документи, бесіди зі студентами, інтелігенцією та дрібними чиновниками. Вели члени братства й активну громадсько-політичну діяльність, поширювали ідеї братства шляхом розповсюдження своїх програмних документів, прокламацій «До братів-українців», «До братів-великоросів і поляків», творів Т. Шевченка. Значну увагу члени братства звертали на виступи з лекціями, піклувалися про розвиток освіти, збирали кошти на відкриття народних шкіл та підготовку і видання наукової літератури (6, с. 221).

У березні 1847 р. за доносом студента юридичного факультету університету Володимира Петрова діяльність братства була викрита, а члени його заарештовані. Слідство у справі кирило-мефодіївців тривало з 18 березня до 30 травня 1847 р. в Петербурзі. Внаслідок вустами шефа жандармів було зроблено присуд, доведений до відома Миколи I, що «Українсько-Слов'янське товариство Св. Кирила і Мефодія було не більше як науковою маячнею трьох молодих людей. Засновники його М. Костомаров, В. Білозерський і М. Гулак за своїм становищем учених людей, звичайно, були б неспроможні втягнути у своє Товариство військових або народ, а також спричинитися до повстання» (4, с. 68). Тим не менш, покарано було кожного члена братства. Після відбуття терміну ув'язнення їх розіслали у віддалені губернії імперії під нагляд поліції. Найтяжче покарали Т. Шевченка, якого за особливим розпорядженням Миколи I, розгніваного карикатурами поета на дружину царя, віддали в солдати на 10 років без права писати й малювати.

Василь Білозерський був заарештований у 1847 р. в Полтаві, де після закінчення в 1846 р. університету працював викладачем історії і географії у Петровському кадетському корпусі. Крім викладацької роботи, якій він приділяв велику увагу, Василь Михайлович підтримував зв'язки з університетськими братчиками та працював над «Проектом про створення в Україні ремісничих шкіл для юнаків козацького стану». Проект мислилося передати до палати державних маєтностей на розгляд з тим, щоб справа поліпшення народної освіти стала предметом уваги царських урядових установ (7, с. 357). Малося на увазі залучати вихованців початкових навчальних закладів до землеробства і ремесла. Він пропонував відкривати на пожертвувані кошти школи для сільських дітей, особливо наголошувалося на безкоштовному навчанні, яке б, на думку В. Білозерського, мало пробудити в народі любов до освіти і принести користь суспільству.

У Полтаві В. Білозерський, беручи активну участь в громадсько-політичному житті, влаштував літературні вечори, на яких виступав з доповідями, читав твори Т. Шевченка, П. Куліша, М. Максимовича та ін. Залучений зі студентських часів до наукової роботи, він займався дослідженням проблем слов'янської філології, вивчав мови слов'янських народів і мав намір здійснювати наукові поїздки до Польщі, Чехії та інших слов'янських країн. Незабаром така нагода трапилася. П. Куліш зі своєю дружиною (сестрою В. Білозерського) відбували до Варшави, де П. Куліш мав намір влаштуватися на роботу. У січні 1847 р. В. Білозерський залишив службу в Полтаві і разом з ними відбув до Варшави. 2 квітня 1847 р. він уже повідомляв з Варшави О. Марковича про знайомство з істориком літератури слов'янських народів В. Мацейовським, філологом і цензором П. Дубровським та ін. (8, с. 162).

Тим часом у Києві відбувалися арешти кирило-мефодіївців. Василь Білозерський і Пантелеймон Куліш були заарештовані 3 квітня 1847 р. у Варшаві і доставлені до Петербурга. При обшуку у В. Білозерського знайшли копію «Книги буття українського народу», зошит з творами Т. Шевченка «Сон», «Кавказ», «І мертвим, і живим...», особистий перстень з написом: «Св. Кирил і Мефодій», його власні статті, присвячені історії національного розвитку слов'янських народів. На допиті В. Білозерський намагався применшити політичний вплив Т. Шевченка на братчиків, підкреслював мирні наміри товариства, сподіваючись пом'якшити ставлення слідчих до членів

товариства, заявляв, що метою організації було об'єднання слов'ян у державу з єдиною пануючою релігією під сильною царською владою Російської імперії (4, с. 405).

У процесі слідства, під час якого В. Білозерський відповів на 30 запитань, було встановлено, що він мав копію «злочинного рукопису», брав участь у підготовці статуту організації та писав пояснення до його, але визнав свою вину, щиро розкався і заслуговує вердикту – за відвертість прямо на службу в Олонецьку губернію – під нагляд (4, с. 417). Після нетривалого перебування в Петропавлівській фортеці під наглядом Василя Михайловича за зразкову поведінку призначили молодшим помічником у Петрозаводській канцелярії Олонецької губернії. У 1849 р. він став асесором Олонецького губерньського управління, потім титулярним радником, а в 1853 р. був навіть представлений до нагороди. Після звільнення в 1856 р. оселився в Петербурзі, де був призначений радником Першого департаменту Управи благочиння. У цьому ж році в Києві були опубліковані «Літописи південно-руські, відкриті і видані В. Білозерським» (4, с. 419).

Ставши радником державної канцелярії, В. Білозерський після консультації з колишніми кирило-мефодіївцями і членами петербурзького гуртка українців, порушив питання про заснування першого українського громадсько-політичного щомісячного журналу «Основа», до редакції якого увійшли В. Білозерський (редактор), П. Куліш, М. Костомаров, О. Кістяківський (секретар), М. Щербак та ін. У першому номері часопису зазначалося, що «редакція відкриває свій журнал для творів на обох рідних мовах», підкресливши, що «у наш час питання – чи можливо і чи слід писати українською, вирішене самою справою» (9, с. 89).

В. Білозерський дбав, щоб у центрі уваги публіцистів «Основи» було завдання формування особливої української ідентичності, з увагою до питання про самостійність української мови, а також до історії і проблеми національного характеру, тобто центральною темою було питання української мови, особливо її використання під час викладання (9, с. 90). Журнал вітав селянську реформу, висловлював сподівання на проведення інших реформ, закликав інтелігенцію розширювати культурно-освітню діяльність. Водночас на його сторінках з'являлися твори Т. Шевченка, Марка Вовчка, С. Руданського, Л. Глібова, П. Куліша, М. Костомарова, Ганни Барвінок, А. Стороженка, А. Свидницького та ін.

В «Основі» вперше надруковані численні твори Т. Шевченка (понад 70), зокрема «Іван Гус», «Неофіти», «Назар Стодоля», «Пустка», «Чернець», «Єретик», «Москалева криниця», спогади про Т. Шевченка, листи від нього, що мають надзвичайне історико-літературне значення. Заслуговує на увагу, що проблеми особистості української ідентичності найбільш повно були викладені в статтях М. Костомарова «Правда москвичам о Русі» та «Правда полякам о Русі», де автор підкреслював окремішність українців у порівнянні з великоросами і поляками, обумовлюючись, що за складом народного характеру Україна ближча до Польщі. Єдність Русі М. Костомаров інтерпретував як єдність однакових за статусом самостійних елементів. Публіцистика «Основи», особливо статті М. Костомарова та П. Куліша, відіграли важливу роль у подальшому розвитку подій. Вона мала потужний пропагандистський ефект, на який власне і була розрахована. Статтю М. Костомарова «Две русские народности» відомий історик Д. Дорошенко назвав «Євангелієм українського націоналізму» (10).

Журнал виходив від січня 1861 р. до жовтня 1862 р. Всього 22 номери: 12 – за 1861 і 10 – за 1862 роки. Друкувався він двома мовами (українською і російською) і ставив своєю метою досліджувати матеріали про Україну. У журналі, на пропозицію В. Білозерського, заснували чотири розділи: художня література; наукові дослідження; критика і бібліографія; словник української мови (до кожного номера). Тираж часопису становив у різний час від 800 до 1000 примірників. Фінансову підтримку «Основи» надавали Григорій Галаган та Василь Тарновський (11, с. 105). Серед авторів «Основи» старшу генерацію репрезентували кириломефодіївські братчики, а молодшу – покоління «шістдесятників», що сформувалося в добу «великих реформ». Ідейними лідерами журналу були М. Костомаров, П. Куліш, В. Білозерський. Активну участь в організації діяльності «Основи» брали діячі Київської громади – В. Антонович,

Т. Рильський, Ф. Панченко, А. Свидницький, Полтавської – О. Кониський, П. Кузьменко, В. Лобода, Чернігівської – Л. Глібов. Заслуга діячів «Основи» полягала в тому, що ними вперше була сформульована національно-культурна програма українського руху. На відміну від попереднього Кирило-Мефодіївського етапу національного руху, коли національне питання розглядалося як складова загальнослов'янської проблеми, «Основа» на перший план ставила українські національні питання. Петербурзька громада та «Основа» виступали організаційним та ідеологічним центром народницького руху, який у цей час набирив сили у вигляді громад.

Шукаючи нових форм роботи з читачами, за ініціативи В. Білозерського, з п'ятого номера часопису 1862 р. «Основа» розпочала вести рубрику «Думки південноруса», у якій надавалося слово різним авторам з питань політичного й культурного життя українського краю. Рубрику відкрив М. Костомаров своєю статтею «Про викладання південноруською мовою», в якій йшлося про необхідність української наукової книжки для повноцінного українського відродження. Своєю статтею М. Костомаров розбудив національно свідомих українців у різних куточках Російської імперії. Своїми змістовними статтями «Основа» охоплювала всі галузі життя українців: освітянську, культурницьку, суспільно-політичну, громадсько-організаційну та ідеологічну. Діяльність «Основи» сприяла змістовному наповненню поняття «Україна», яке на той час було ще мало зрозумілим як для свідомості самих українців, так і сусідніх народів. Так «Основа» ставала дієвою силою політичного відродження України та засобом пробудження політичної свідомості українців (11, с. 230).

Василь Білозерський добре знав, що протягом короткого часу, в 50-х – 60-х роках, центром українського національного руху, літератури і журналістики став Петербург, куди разом з найвідданішими українськими інтелігентами емігрував увесь культурний центр Малоросії. Частина українців переїхала до столиці імперії з огляду на неможливість ведення на батьківщині широкої національно-культурної роботи, але більшість із них опинилася там внаслідок службових переміщень, у пошуках кар'єрного росту, з метою навчатися в провідних вузах імперії. В основному вони об'єднувалися в Петербурзьку громаду, кількісний склад якої постійно змінювався, але, за підрахунками О. Дорошевича, у ній брали участь «близько 60 душ» (12, с. 89).

Отже, «Основа» стала проектом Петербурзької громади, що мав загальноукраїнське значення. Цей видавничий проект засвідчив початок нового етапу розвитку національного письменства, готовність літераторів і науковців перейти від альманаху як гурткової форми організації літературно-наукового життя до вищого типу її організації – такого періодичного видання як журнал, що мав забезпечити постійний зв'язок між центром і українськими регіонами. Актуалізувавши і легітимізувавши в період загальноросійського суспільного піднесення українську тематику, В. Білозерський, як редактор «Основи», залучив до літературно-публіцистичної праці чимало молодих на той час літераторів. Фактично на сторінках «Основи» було репрезентовано усі тогочасні українські літературно-наукові сили. З появою часопису формуються нові типи зв'язків як у самому українському літературному середовищі, так і між письменниками, публіцистами, вченими та зрілою кількісно читацькою публікою.

На пропозицію редактора кожний номер «Основи» відкривався віршами Т. Шевченка, за яким уже на той час міцно закріпилося визнання батька українського народу. Постаць Кобзаря стала кульговою. На жаль, Т. Шевченко помер у березні 1861 р. у віці 47 років. Та навіть його смерть стала приводом для піднесення національної свідомості. Перенесення праху поета з Петербурга до Канева через Київ пароплавом по Дніпру весною 1861 р. набрало сакрального значення. На похорони поета з'їхалася вся українська інтелігенція. Як відзначав відомий громадсько-політичний діяч і один із фундаторів Київської громади О. Кониський, у той день зібралося стільки народу, скільки Канів не бачив за всю свою історію.

На пропозицію редактора в «Основі» була надрукована стаття поляка за національністю В. Антоновича «Моя сповідь», в якій мова йшла про причини, що змусили автора стати до лав українофілів і порвати з власним соціальним середовищем. Для В. Антоновича було цілком очевидно, що сполонізовані представники шляхти

повинні виступити на захист українського народу, допомогти йому здобути освіту та самосвідомість. Видання «Основи» стало потужним каталізатором розширення українофільських лав. Журнал сприяв появі мережі громад у містах України, а разом з його появою спостерігався ріст недільних шкіл, які українська інтелігенція розглядала як своєрідні лабораторії вирощування національної ідентичності.

«Основа» припинила своє існування на десятому числі 1862 р., причини його занепаду крилися в складній суспільно-політичній та літературній боротьбі того часу в Росії. Окрім того, явною помилкою редакції була орієнтація на українське заможне панство, яке виявилось не готовим до згуртування навколо журналу в той час, коли в центрі суспільного життя опинилася демократична, переважно студентська молодь. На стан справ впливали недостатня організаційна робота редакції, пов'язана з браком передплатників, закінченням коштів, виділених меценатами, відсутність зворотного зв'язку з авторами, передплатниками і читачами, нетерпиме ставлення друкованих органів столиці до очолюваного «Основою» українського відродження. До причин припинення видання журналу відносяться також прямі політичні доноси до центрального жандармського управління на редактора та внутрішні редакційні суперечності між В. Білозерським та П. Кулішем за лідерство в колективі. Як наслідок, на початку 1863 р. (тоді ще «Основа» існувала, бо десятий номер 1862 р. був настільки затриманий, що ще до того часу не вийшов у світ) поліція раптово зробила трус у редакції журналу, опечатала всі наявні там матеріали. І хоч під час обшуку не були знайдені ніякі компрометуючі документи, О. Білозерському було відмовлено від місця на урядовій службі. Ця подія справила на редактора «Основи» жахливе враження, який був так званим різночинцем, а це означало, що він залишався без засобів існування. Лише згодом від імені уряду на знак компенсації В. Білозерському було запропоновано місце професора у Варшавській Головній школі. У такий спосіб редактора «Основи» було усунуто з Петербурга. Незабаром вичерпаність «Основи» стала очевидною і для інших її організаторів.

Таким чином, журнал «Основа», проіснувавши близько двох років, завдяки Василю Білозерському, як редакторові, зробив немало для розвитку української культури, мови та літератури. Після заборони виходу часопису «Основа» В. Білозерський виїхав до Варшави, де служив членом Варшавської судової палати (13). Вийшовши у відставку, він знову повернувся до Петербурга. Останні роки свого життя провів на хуторі Мотронівка. Підтримував зв'язки з народовольськими виданнями в Галичині («Мета», «Правда»). Написав низку статей про поезію Т. Шевченка, стверджуючи, що творчість поета була присвячена національно-патріотичній тематиці. Помер В. Білозерський 4 березня 1899 р. на 74 році життя. Похований на х. Мотронівка (14. с. 207).

1. Куліш Пантелеймон. Листи до М.Д. Білозерського. – Львів, 1997. – 223 с.
2. Сергієнко Г. Т.Г. Шевченко і Кирило-Мефодіївське товариство. – К.: Наукова думка, 1983. – 206 с.
3. Див.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка: Незабутні постаті / Авт. упор. О. Матвійчик та ін. – К.: Світ Успіху, 2005. – 464 с.
4. Кирило-Мефодіївське товариство. У трьох томах / Упорядники І.І. Глизь, М.І. Бутич, О.О. Франко. – К.: Наукова думка, 1990. – Т. 1. – 476 с.
5. Половець В.М., Мисюра О.О. Політологія. Курс лекцій. – Чернігів, 2014. – 212 с.
6. Петровський В., Радченко П., Семененко В. Історія України. Неупереджений погляд. Факти. Міфи. Коментарі. – Харків: Школа, 2007. – 356 с.
7. Шенрок Н. У могил П.А. Кулиша и В.М. Белозерского, Киевская старина. – 1899. – Сентябрь. – С. 357.
8. Спогади про Тараса Шевченка. – К.: Дніпро, 1982. – 547 с.
9. Миллер Алексей. Украинский вопрос в Российской империи. – К.: Laurus, 2013. – 416 с.
10. Doroshenko Dmytro. A Survey of Ukrainian Historiography. – N.Y., 1957 Special-issue vol. 4-6. – P. 139.

11. Земський Юрій. Польська, російська та українська еліта в змаганні за Правобережну Україну середини ХІХ ст. – Хмельницький, 2011. – 340 с.
12. Дорошкевич О. З Кулішового архіву // Україна. – 1924. – Кн. 4. – С. 89.
13. Барабаш Н.О. Рід Білозерських і культурний світ України ХІХ – початку ХХ століть. – К.: СтилоС, 2007. – 264 с.
14. Народжені Україною. Меморіальний альманах: У 2-х т. – К.: Євролідж, 2002. – Т. 1. – 499 с.

В.М. Половец

Василий Михайлович Белозерский (1.01.1816 – 4.03.1899)

(К 190-летию со дня рождения)

В статье рассматривается биография, учеба в университете и деятельность в Кирилло-Мефодиевском братстве Василия Белозерского. Возвратившись из ссылки, вместе с Н. Костомаровым, П. Кулишом, Т. Шевченко, Н. Гулаком, он организовал журнал «Основа», вокруг которого объединились сторонники славянской федерации. После закрытия «Основы» работал в Польше на разных чиновничьих должностях. Писал воспоминания о Тарасе Шевченко. Последние годы жил на х. Мотроновке на Черниговщине, где и похоронен.

Ключевые слова: университет, братство, программа, устав, славянская федерация, ссылка, «Основа».

V.M. Polovets

VASYL MYKHAILOVYCH BILOZERSKYI

(01 January 1816 – 04 March 1899)

Vasyl Mykhailovych Bilozerskyi originates from a rich family of the head of Borzna county noblemen in Chernihiv area. As a student of St. Volodymyr University, he joined clandestine antigovernment organization – the Brotherhood of Saints Cyril and Methodius. From the first days upon its launch, he took an active part in working out the Statute of the Slavic Brotherhood of Saints Cyril and Methodius and was an author of the «Zapysky» (Notes) – comments to the statute of the brotherhood. He was moderate in his opinions, and when developing theory of Christian socialism stood up for union of all Slavic peoples in a form of republican federation with Ukraine playing a leading role in it and Kyiv being its capital.

In 1847, he was arrested and exiled to Olonets Governorate under police surveillance. He worked at the Petrozavodsk Government Administration. In 1856, he was freed from the exile and settled down in Saint Petersburg, where he joined a local community of Ukrainians. Later, V. Bilozerskyi made a lot of efforts to unite representatives of Ukrainian national intelligentsia around Osнова (Basics) magazine, the first Ukrainian monthly magazine in the city he edited at that time, to proclaim urgent need for development of Ukrainian language, literature, and culture under the then conditions of heavy oppression from the Russian Tsar.

Key words: university, brotherhood, program, statute, Slavic federation, exile, Osнова magazine